

Cynllun Adfer Economaidd Ffeministaidd i Gymru:

Ailgodi'n gryfach ar ôl Covid-19

MEHEFIN 2020

CYFLWYNIAD

Pan fydd argyfyngau'n taro, mae'n hawdd edrych ar gynllunio tymor hwy fel rhyw bleser sy'n tynnu'n sylw, hyd yn oed pan fydd yn ymwneud â mynd i'r afael â materion allweddol fel newid yn yr hinsawdd, anghydraddoldeb rhwng y rhywiau neu dlodi. I'r rheini ohonom sy'n ffodus i fod mewn safleoedd breintiedig lle gallwn feddwl yn y tymor hwy, mae cyfrifoldeb arnom i wneud hynny. Gall gweithio tuag at newid strwythurol gymryd amser hir i ddwyn ffrwyth, ond po hiraf y byddwn yn ei ohirio, anoddaf y bydd cyflawni hynny. Pe na bai'r GIG erioed wedi bodoli, byddai'r argyfwng hwn wedi suddo Cymru hyd yn oed yn bellach i anghydraddoldeb a rhanad disymud.

Felly yn hytrach na rhuthro i ailadeiladu'r status quo o anghydraddoldeb, dylem annog newid strwythurol dwfn i economi sy'n gwerthfawrogi'n well y gwaith y

gwyddom sy'n hanfodol er mwyn ein cynnal. Dylem roi sylw i'r argyfyngau mewn polisiâu gofal iechyd, cymdeithasol, economaidd ac ecolegol sydd wedi'u dwyn i'r amlwg gan y pandemig hwn.

Y rhai sy'n profi'r anghydraddoldebau strwythurol sy'n arwain at iechyd gwael neu fynediad gwael i'r farchnad lafur fydd yn teimlo costau iechyd, cymdeithasol ac economaidd Covid 19 galetaf, a nhw fydd â'r lleiaf o allu i 'adfer'. Os na fydd ffyrdd traddodiadol Cymru o feddwl am yr economi yn gweithio yna mae angen inni fabwysiadu dulliau gweithredu newydd. Rhaid inni ofyn y cwestiwn: ydyn ni'n ddigon dewr i wneud unrhyw beth yn wahanol? Rydym yn nodi'r egwyddorion a'r camau gweithredu ar gyfer dull gweithredu o'r fath isod, ac mae angen eu cymryd yn gyflym.

DIBEN

Mae'r papur hwn yn nodi'r egwyddorion a'r camau gweithredu pwysicaf y dylent fod yn ganolog i adferiad economaidd Cymru ar ôl Covid 19. Bydd y syniadau a amlinellir isod yn cael eu datblygu ymhellach, ac felly dylid trin y ddogfen hon fel man cychwyn ar gyfer adferiad economaidd ffeministaidd.

EGWYDDORION

1 YMRWYMO I GYMRYD YMAGWEDD ECONOMAIDD FFEMINISTAIDD TUAG AT ADFERIAD:

Nid yw hyn yn golygu y bydd y broses adfer yn canolbwyntio ar fenywod neu y bydd o fudd iddyn nhw yn unig, ond mae'n cydnabod bod yr economi yn fwy na chynhyrchu pethau ar gyfer y farchnad. Mae goroesiad ac atgynhyrchiad pobl a chymdeithas yn gyffredinol yn golygu nid yn unig cynhyrchu nwyddau materol, ond popeth sydd ei angen ar bobl i dyfu a ffynnu, gan gynnwys darparu gofal.

2 ADEILADU EIN MODEL ECONOMAIDD AR GYFER Y DYFODOL YN SEILIEDIG AR Y GWERTHOEDD CYFFREDINOL O FOD YN FODAU DYNOL GOFALGAR:

Pam y byddem yn troi yn ôl at hen fodelau o economeg neoryddfrydol sydd wedi bod yn anghynaliadwy i bobl ac i'n hecoleg, pan mae gennym gyfle i ailwerthuso'r hyn sydd wedi bod yn ganolog i'n goroesiad drwy gydol y pandemig hwn.

3 RYDYM YN BYW MEWN CYMDEITHAS LLE Y CAIFF PETHAU EU PENDERFYNU AR SAIL RHYW AC FELLY MAE ANGEN DULL MEDDYLGAR SY'N CANOLBWYNTIO AR RYNGBLETHEDD:

Sylweddoli nad yw'r ysgogiadau a gynllunnir (neu a dybir) i fod yn niwtral o ran y rhywiau felly mewn gwirionedd. Rhaid i benderfyniadau ar wariant cyhoeddus a chyllidebau sy'n ymwneud ag adfer ac ailgychwyn yr economi yng Nghymru integreiddio dadansoddiad o'r rhywiau ar draws prosesau cyllidebol, gan ddefnyddio data da, a allai olygu mynd y tu hwnt i'r hyn sydd gennym heddiw.

4 DYSGU GWERSI A CHYMRYD CAMAU I ATGYFNERTHU YMDDYGIAD CADARNHAOL:

A ddysgwyd drwy'r argyfwng presennol hwn, yn ogystal ag argyfyngau blaenorol gan gynnwys argyfwng bancio 2008 a'r dirwasgiad byd-eang. Mae'r argyfwng presennol hwn wedi agor meddyliau pobl a sefydliadau i ddulliau amgen,

mathau newydd o fusnesau a threfniadaeth, a modelau busnes datganoledig.

5 CYDNABOD GWERTH Y GWAITH GOFAL DI-DÂL SYDD WEDI BOD YN CYNNAL YR ECONOMI AC YN ATGYFNERTHU STEREOTEIPIAU RHYW ERS CENEDLAETHAU:

Ni allwn ac ni ddylem barhau i gymryd yn ganiataol y bydd gofal plant, gofal pobl hyn a gofal o fathau eraill yn parhau i gael eu hysgwyo gan ddinasyddion di-dâl, menywod yn bennaf, a hynny er cymorth enfawr i'r economi bresennol a niwed iddyn nhw'u hunain.

6 RHOI POBL A'R BLANED WRTH WRAIDD Y BROSES O WNEUD:

Mae hyn yn gofyn am newid sylweddol mewn cynrychiolaeth lle delir grym a dylanwad, er enghraifft, sicrhau bod menywod yn cael eu cynnwys ar bob lefel o brosesau ymgynghori, gwneud penderfyniadau ac allgymorth cyfathrebu.

7 GWERTHFAWROGI GWAITH MENYWOD:

Ers yn rhy hir nid ydym wedi gwerthfawrogi'r gwaith mewn rolau gofalu, glanhau, clerigol, arlwyo a manwerthu, lle mae'r mwyafrif helaeth yn fenywod ac sydd wedi cael eu hystyried yn swyddi sgiliau isel. Drwy gydol yr argyfwng rydym wedi cydnabod y gwaith hwn ac wedi gweld pa mor hanfodol ydyw.

8 MAE MODEL GWAHANOL YN GOFYN AM FESURAU GWAHANOL:

Nid ydym am weld y GDP yn adfer yn gyflym: yn hytrach rydym am weld ffocws ar newid strwythurol sy'n ein galluogi i adeiladu economi well, fwy cyfartal, fwy gofalgar, gwyrddach a glanach yn y dyfodol. Gwneud llesiant yn fesur creiddiol yn ein llwyddiant economaidd, nid rhywbeth ymylol neu ddiangen. Hefyd, mae angen i dwf cynhwysol ymwneud â phatrwm y twf yn ogystal â chyfradd y twf; er enghraifft, gwahanu ar sail rhyw o fewn sectorau a diwydiannau gwahanol.

GWEITHRED

1. DYLAU LLYWODRAETH CYMRU EI GWNEUD YN GLIR EI BOD YN CYMRYD **DULL FFEMINISTAIDD O YMATEB I COVID-19**, SY'N CYD-FYND Â'R ARGYMHELLION A DDERBYNIWYD YN FLAENOROL YN YR ADOLYGIAD O GYDRADDOLDEB RHYWIOL:

- 1.1 Gwireddu'r weledigaeth ar gyfer cydraddoldeb rhywiol drwy newid radical yn y ffordd rydym yn gwneud pethau er mwyn sicrhau bod cydraddoldeb yn cael ei brifffrdio'n briodol yng ngwaith y Llywodraeth (Gweledigaeth ac Egwyddorion ar gyfer Llywodraeth Ffeministaidd yn Atodiad)
- 1.2 Adolygu'r cynllun Gweithredu Economaidd a'r Contract Economaidd presennol, yn enwedig y pum galwad i weithredu, er mwyn sicrhau eu bod yn bodloni'r amcanion a gytunwyd yn yr Adolygiad o Gydraddoldeb Rhywiol, yn enwedig canlyniadau cyfartal, a'r rhai a amlinellir isod.
- 1.3 Hwyluso cynhyrchiant cudd menywod: gallai hyn wneud cyfraniad sylweddol i economi Cymru.

2. ER MWYN YSGOGI, AMRYWIO AC AIL-LUNIO'R ECONOMI MAE'N RHAID I NI NEWID O DDIBYNNU AR DDIWYDIANNAU BUDR, ANGHYNALIADWY AC ANSEFYDLOG:

- 2.1 Cadw diwydiannau budr ar gau neu gryfhau mesurau i sicrhau eu bod yn gweithio tuag at fod yn lân yn llawer cyflymach, a chanolbwyntio ar dwf cynaliadwy sy'n gwella'r amgylchedd yn lleol ac yn fyd-eang.
- 2.2 Adolygu sectorau allweddol er mwyn bod yn glir ynghylch pwy maen nhw'n ei gyflogi a beth yw'r gwir gyfraniad maen nhw'n ei wneud. Buddsoddi dim ond pan eir i'r afael ag anghydraddoldebau strwythurol.
- 2.3 Nodi cyfleoedd ar gyfer gyrfaedd mwy cynaliadwy gan ganolbwyntio ar gryfderau ac asedau Cymru.
- 2.4 Cael mewnbwn gan y rhai sy'n cael eu heffeithio, sectorau hanfodol sy'n cyflogi mwyafrif o fenywod a sefydliadau sy'n gwasanaethu menywod a merched.

- 2.5 Defnyddio gwell data croestoriadol a data sydd wedi'i ddadgyfuno i wneud penderfyniadau gwell.
- 2.6 Cefnogi gweithwyr sydd wedi'u dadleoli drwy Gronfa Addasu i Weithwyr ar gyfer ailhyfforddi a symudedd proffesiynol, sy'n canolbwyntio'n benodol ar ymyriadau byrdymor galwedigaethol sy'n galluogi oedolion i symud i sectorau gwahanol.
- 2.5 Sicrhau bod gan fenywod fynediad i swyddi gwyrdd a diwydiannau eraill sy'n datblygu, yn enwedig swyddi technoleg, drwy becynnau ysgogi sy'n hyrwyddo cydraddoldeb rhwng rhywiau a hiliau.

3. ER MWYN YSGOGI, AMRYWIO AC AIL-LUNIO'R ECONOMI MAE'N RHAID I NI ADEILADU'R SEILWAITH GWLADOL (GOFAL PLANT, IECHYD A GOFAL CYMDEITHASOL AC ADDYSG):

- 3.1 Sydd wedi dangos ei fod yn fwy effeithiol o ran lleihau diffygion a dyledion cyhoeddus, ac yn hybu cyflogaeth, enillion, twf economaidd a chydaddoldeb rhwng y rhywiau.

4. CRYFHAU'R SEILWAITH AR GYFER GWEITHIO GARTREF:

- 4.1 Er mwyn lleihau traffig cymudwyr a chreu amgylchedd sy'n galluogi gweithio hyblyg, gan wella gallu teuluoedd i gydbwyso cyfrifoldebau cartref, gofal a gwaith yn well. Mae'n rhaid i hyn gynnwys darparu TG priodol, gan gynnwys band eang, i deuluoedd sydd ei angen er mwyn addysgu eu plant gartref, sy'n chwilio am waith, neu na fyddent yn gallu gweithio hebddo. Rhoi cymorth ar waith i fusnesau a sefydliadau sy'n trosglwyddo i ffordd modern, carbon isel a mwy hyblyg o weithio.

5. UNIONI'R FANTOL O RAN ANGHYDRADDOLDEBAU ECONOMAIDD ER MWYN HYRWYDDO ANNIBYNIETH ARIANNOL MENYWOD:

GWEITHRED

- 5.1 **Gwella mynediad menywod at gyfalaf**, a dechrau drwy ddeall y cymorth a gynigir hyd yma (er enghraifft drwy'r Gronfa Cydnerthedd Economaidd) drwy ddadansoddiad ar sail rhyw.
- 5.2 Sicrhau y telir **Cyflog Byw** ar draws y sector cyhoeddus a thrwy bob proses gaffael gyhoeddus.
- 5.3 Ymchwilio i ffyrdd o dreialu **Incwm Sylfaenol Cyffredinol** yng Nghymru er mwyn gwella mynediad i'r farchnad lafur.
- 6. MONITRO EFFAITH CAM-DRIN DOMESTIG A THRAIS RHYWIOL:**
- 6.1 Darparu'r adnoddau angenrheidiol ar gyfer cefnogi goroeswyr.
- 7. MAE CREU ECONOMI WIRIONEDDOL GYNHWYSOL YN GOLYGU BUDDSODDI MEWN ECONOMI GOFAL:**
- 7.1 Cydnabod bod gofal mor hanfodol i'n heconomi â dur, briciau a cheblau optig ffibr.
- 7.2 Cynnwys economi gofal di-dâl mewn polisi macro-economaidd a chyfrifo effaith unrhyw bolisi economaidd, a pholisiau eraill, ar faint o waith cyflogedig a di-dâl sydd gan fenywod a dynion.
- 8. DIWYGIO'R POLISI TRETH ER MWYN ATGYFNERTHU'R YMDDYGIADAU SY'N CYFLAWNI'R ECONOMI SYDD EI HANGEN AR GYMRU:**
- 8.1 Darparu cymhellion ar gyfer defnyddio ynni lleol a chynaliadwy, trwy siopa a theithio carbon isel, lleihau gwastraff a defnydd diangen drwy ddiwygio ardrethi busnes, a diwygio cymorth i fusnesau drwy grantiau a benthyciadau yn cynnwys Banc Datblygu a Busnes Cymru.
- 9. DYBLU BUDDSODDIAD MEWN DYSGU GYDOL OES I OEDOLION**
- 9.1 Mynd i'r afael â thlodi digidol ymysg oedolion drwy gynhwysiant digidol i wella rhagolygon swyddi a llesiant, gan gynnwys ieuchyd meddwl.
- 9.2 Cefnogi mesurau pellach i brif-ffrydio'r arfer o bennu dysgu gydol oes mewn cymdeithas.
- 10. EHANGU GOFAL PLANT AM DDIM NEU WEDI'I SYBSIDEIDDIO YN GYFFLYM:**
- 10.1 I alluogi oedolion i ddychwelyd i'r gwaith, a'i ehangu i gynnwys mynediad i'r rheini sy'n ailhyfforddi.
- 11. BLAENORIAETHU CYLLID A CHYMORTH ECONOMAIDD:**
- 11.1 Gan gynnwys buddsoddi mewn seilwaith, ar gyfer grwpiau sy'n wynebu risg uchel o anfantais economaidd bellach, rhieni a rhai gofalu ac i gefnogi mynediad digidol a TG.
- 12. DEFNYDDIO ADDYSG FEL CYFRWNG I FYND I'R AFAEL AG ANGHYDRADDOLDEB A GWAHANU RHWNG Y RHYWIAU FESUL SECTOR A DIWYDIANT:**
- 12.1 Drwy osod targedau clir ar gyfer darparwyr addysg, gan gynnwys yr holl addysg ôl-16 a dysgu seiliedig ar waith, er mwyn sicrhau bod mwy o fenywod a merched yn cael mynediad at bynciau STEM a dysgu galwedigaethol sy'n arwain at swyddi mewn diwydiannau sy'n datblygu
- 12.2 Rhoddwyd gormod o gefnogaeth wag i hyn eisoes, a dylid dwyn darparwyr sy'n derbyn arian cyhoeddus i gyfrif am y rôl y maent yn ei chwarae wrth ddarparu'r llif o weithwyr i farchnad lafur Cymru.
- 13. SICRHAU BOD MENYWOD YN CAEL EU CYNRYCHIOLI O RAN GWNEUD PENDERFYNIADAU AC YMCHWIL HOLLBWYSIG, A DADANSODDI:**
- 13.1 Os nad yw lleisiau menywod yn cael eu cynnwys, ni fyddwn yn mynd i'r afael â'r anghydraddoldebau cyffredinol sy'n nodweddu cynifer o benderfyniadau am fuddsoddiad ac ymyrraeth gyhoeddus, sy'n parhau'r anghydraddoldebau strwythurol y mae'r pandemig hwn wedi'u hamlygu.

GWEITHRED

14. DANGOS ARWEINIAD DRWY GREU ASiantaeth AILSTRWYTHURO ECONOMAIDD:

14.1 I oruchwyllo'r gwaith o weithredu'r agenda radical hon, a fydd yn cymryd cenhedlaeth i gael ei hymgorffori'n llawn. Sicrhau bod yr Asiantaeth hon yn cael ei datblygu a'i harwain gan dîm amrywiol sydd â safbwyntiau ffres, yn hytrach na'r un hen wynebau.

ATODIAD

GWNEUD NID DWEUD: ADOLYGIARD O GYDRADDOLLEB RHYWIOL

DATGANIAD O WELEDIGAETH:

Mae Cymru sy'n gyfartal o ran y rhywiau yn golygu rhannu pŵer, adnoddau a dylanwad yn gyfartal rhwng yr holl fenywod, dynion a phobl anneuaid. Gweledigaeth yw hon lle mae'r llywodraeth yn ceisio creu'r amodau i sicrhau canlyniad cyfartal i bawb. Hoffem Gymru:

- Lle gall pob menyw gael annibyniaeth economaidd a lle gwerthfawrogi gwaith am dâl a gwaith di- dâl
- Lle bydd menywod amrywiol yn cael eu cynrychioli'n deg mewn swyddi dylanwad a'u grymuso i chwarae rhan ystyrlon mewn cymdeithas
- Lle bydd pob menyw'n rhydd rhag gwahaniaethu ac yn rhydd i fyw ei bywyd fel y mynna
- Lle daw trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol i ben
- Lle bydd strwythurau pŵer presennol sy'n rhoi menywod dan anfantais yn cael eu herio
- Lle bydd yr holl fenywod, dynion a phobl anneuaid yn mwynhau hawliau a gwarchodaeth gyfartal a chanlyniad cyfartal

MAE LLYWODRAETH CYMRU FFEMINISTAIDD:

- Yn ymrwymedig i ganlyniadau cyfartal i bob menyw, dyn a pherson anneuaid ac yn gweithio'n ddiwyd i sbarduno newid diwylliannol a strwythurol;
- Yn mynd ati i hyrwyddo cydraddoldeb a dileu'r rhwystrau yn erbyn cyfranogiad pob menyw yn yr economi, a bywyd cyhoeddus a chymdeithasol; 1 Chwarae Teg (2018) Adolygiad Cyflym o Gydraddoldeb Rhywiol Cam Un Gorffennaf 2018 9
- Yn rhoi persbectif y rhywiau wrth wraidd y broses o wneud penderfyniadau, dyrannu adnoddau a chyllideb;
- Yn cymryd ymagwedd sy'n canolbwyntio ar ryngblethedd yn ei holl waith ac yn sicrhau amrywiaeth o ran cynrychiolaeth, cyfranogiad a llais;
- Yn canolbwyntio ar bobl ac yn gydweithredol, gan sicrhau bod pob cymuned yn ymwneud yn ystyrlon â'i gwaith;
- Yn agored, yn dryloyw ac yn atebol ac yn croesawu gwaith craffu drwy lens rhyw;
- Yn defnyddio offer datblygu polisi a dadansoddi i ymgorffori cydraddoldeb rhywiol ym mhob rhan o'i gwaith ac yn mynd ati'n ddiwyd i fonitro cynnydd tuag at gydraddoldeb gan ddefnyddio sylfaen dystiolaeth gadarn;
- Yn arwain drwy esiampl ac yn cefnogi cyrff cyhoeddus eraill i gymryd camau er mwyn sicrhau cydraddoldeb.

